

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ επιστρέφει σήμερα, όπως και σ' όλους τους κρίσιμους καιρούς, στην πηγή του. Τὸ ανέπτυξαν, τὸ διαμόρφωσαν καὶ κατώρθωσαν νὰ τὸ ἐπιβάλουν σὰν θεσμὸ συνειδησεὶς πὺν παρακολούθησαν μὲ νηφαλιότητα καὶ μὲ ἀγωνία τὸ δρόμο πὺν τραβοῦσε ἡ πόλις τους, τὸ ἔθνος τους, ὁ κόσμος.

Τὸ ἔργο τοῦ δραματοῦργου, ὅταν εἶναι νηφαλιὸς καὶ γενναῖος, εἶναι πάντα δύσκολο· ὄχι μόνο στίς αὐλὲς τῶν αὐταρχικῶν μοναρχῶν, ὄχι μόνο στὰ δικτατορικὰ καθεστῶτα, ἀλλὰ καὶ στίς πύδ φιλελεύθερες δημοκρατίες. Μπορεῖ νὰ μὴν κινδυνεύῃ νὰ ὑποστῇ κυρώσεις· θὰ κινδυνεύῃ ν' ἀγνοηθῇ, νὰ ἐγκαταλειφθῇ γρήγορα, νὰ ξεχαστῇ, ἂν τὸ ἐνστικτὸ του δὲν τὸν παραστήκῃ, δὲν τὸν εἰδοποιῇ σωστά πότε καὶ πὺν νὰ χτυπήσῃ ἢ κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ παιχνιδιοῦ, νὰ κολακέψῃ, νὰ χαϊδέψῃ, νὰ παίξῃ μὲ στὸ καρφὶ καὶ μὲ στὸ πέταλο, νὰ διασκεδάσῃ, νὰ συνεπάρῃ τὸ κοινόν, νὰ τὸ πείσῃ.

Οἱ περισσότεροὶ συγγραφεῖς, στὴν προσπάθειά νὰ κατακτήσουν καὶ νὰ διατηρήσουν τὸ κοινόν, ἔχουν συνηθίσει τόσο πολὺ τὸ δρόμο τῶν ὑποχωρήσεων, ὥστε μιλοῦν πὰ σχεδὸν καθ' ὑπαγόρευσιν τῶν ἀδυναμιῶν τοῦ ἴδιου τοῦ κοινου καὶ εἶναι σὲ πολὺ περιορισμένο βαθμὸ ἱκανοὶ νὰ τὸ πείσουν, νὰ τὸ ὑποχρεώσουν νὰ σκεφθῇ καὶ ν' ἀντιμετωπίσῃ τοὺς κινδύνους πὺν τὸ ἀπειλοῦν.

Ὅσο μεγαλύτερη ἡ χώρα, ὅσο πρεσβύτερη ἡ καλλιτεχνικὴ τῆς παράδοσις, τόσο μεγαλύτερη ἡ ἀμηχανία τῶν συγγραφέων, ἡ δυσκολία τους νὰ βροῦν τὸ δρόμο, νὰ βροῦν τὴ μορφή, τὸ ὕψος, τὸ ὄργανο πὺν θὰ τοὺς ἐπιτρέψῃ νὰ ἀγγίξουν τὴν καρδιά τοῦ κοινου χωρὶς νὰ παραιτηθοῦν ἀπὸ τὴν προσπάθειά τους νὰ δείξουν τὸν κίνδυνο καὶ νὰ πείσουν. Φαίνεται ὅτι τὰ λῦτρα πὺν ὀφείλει νὰ πληρώσῃ ἓνας Γάλλος ἢ ἓνας Ἀγγλος συγγραφεὺς σήμερα στὴν λογοτεχνικὴ του παράδοσι, στὴν παράδοσι τοῦ πολιτισμοῦ του, εἶναι τόσο βαριά, ὥστε νὰ καταναλίσκουν μισοστρατὶς τὰ περιθώρια πνεύματος καὶ τῶν πύδ προικισμένων ἀνθρώπων.

ὍΠΩΣ καὶ οἱ Ἰρλανδοί, οἱ συμπατριῶτες τοῦ Σῶ, τοῦ Μπέκετ, τοῦ Μπρένταν Μπῆαν, εἶσι καὶ οἱ Ἑλβετοὶ τῆς γερμανόφωνης Ἑλβετίας, οἱ συμπατριῶτες τοῦ Ντύρρενματ, ἀγαποῦν τις σταρεῖτες κουβέντες. Ἡ γλῶσσα τους — ἡ διάλεκτός τους — εἶναι τραχεῖα καὶ στοὺς φθόγγους καὶ στὸ ὕψος καὶ στὰ νοήματα. Τραχιὰ τὰ ἀστεία τους· τραχὺς ὁ τρόπος πὺν διασκεδάσουν: Ἐνα τραχύτατο ὄργιο ἐλευθεροστομίας, σκληροῦ σκώμμα-

Ἡ Κατίνα Παξינוῦ καὶ ἡ Μιράντα στὴν πρώτη πράξι τῶν «Φυσικῶν» (Σκίτσο τῆς Ε. Σολομωνίδου)

τος, εἶναι οἱ παράδοξες ἐορτὲς τῆς ἐλβετικῆς ἀποκριᾶς, ὅπου καὶ ὁ πύδ ταπεινὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διακωμωδῇ τοὺς ἰσχυρότερους μὲ τὰ βανασότερα, μὲ τὰ καυστικώτερα λόγια, μὲ τὸ ἀπεχθέστερο προσωπεῖο, τὸ ἀποκαλυπτικὸ κάθε κακίας. Κι αὐτὴ ἡ γιορτὴ τῆς ἀλήθειας, αὐτὸ τὸ ὄργιο τῆς παρρησίας, κρατᾷ τέσσερις νύχτες καὶ τέσσερις μέρες κάτω ἀπὸ τὸν ἦχο ἐκατοντάδων ταμπούργων, πὺν σου σκίζουν τὸ διάφραγμα, πὺν σου τσακίζουν τὰ σπλάχνα. Παιδὶ αὐτοῦ τοῦ ἀποκριάτικου ἐλβετικοῦ καταπέλτου τῆς παρρησίας εἶναι ὁ Ντύρρενματ καὶ ἡ τεχνικὴ του καὶ ἡ μορφή καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ ἔργου του ἀγγίζουν τὴν καρδιά σὰν τὴ σκληρὴ μουσικὴ τῆς ἐλβετικῆς ἀποκριᾶς.

Οἱ «Φυσικοὶ» του πείθουν μὲ τὴν κρουστή, μὲ τὴν γωνιώδη, μὲ τὴν ἀτόπη γλῶσσα τοῦ παράδοξου, μὲ τὴ γλῶσσα τοῦ ταμπούργου πὺν σου πνίγει τὰ σπλάχνα καὶ σου τετραγωνίζει τὴ σκέψι καὶ

σου προβάλλει τὸ κακὸ ὀλοφάνερο μέσα ἀπὸ τὸν μαῖανδρο τῶν φαινομένων: μαῦρο - ἄσπρο.

Καὶ τὸ κοινόν συγκινεῖται κ' ἐνθαρρύνεται ἀκούγοντας μὲ τόσο στέρεη φωνὴ νὰ ἐκφράξῃ μὲ εὐληπτο, ἀδιάσειστο τρόπο τὸν κίνδυνο καὶ νὰ συνηγορῇ μὲ μὲ τόσο σκληρὴ, ὠμή, ἀπερίφραστη καὶ ἀρητόρευτὴ ἐκκλησι γιὰ τὴν ἀποσόβησί του.

Ἡ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙ εἶχε τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἔντασι πὺν ὑπαγορεύει ἡ δραματικὴ ἐπικαιρότητα τοῦ προβλήματος τῶν «φυσικῶν», τοῦ προβλήματος τῶν κινδύνων τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας. Ἐχει ρυθμισθῇ ἀπὸ τὸν Μινωτὴ μὲ σίγουρο θεατρικὸ ἐνστικτο ἀπάνω στὰ δυὸ κλειδιά — τῆς πραγματικότητας καὶ τοῦ συμβόλου — στίς δυὸ κλίμακες πὺν ἡ συνύπαρξί τους γεννᾷ συνεχῶς τὸ παράδοξο, τὸ τόσο εὐγλωττο στὴν ὁμότητά του, τὸ τόσο πειστικὸ.

Σφιχτὰ ἐνωρχηστρωμένη παράστασι συνόλου, στηριζόταν ἐξ ἴσου σ' ὅλους τοὺς ἡθοποιούς, πὺν ὑπηρετήσαν τὸ ἔργο θυσιάζοντας κάθε προβολὴ τοῦ ἑαυτοῦ τους.

Ἡ Κατίνα Παξינוῦ κράτησε ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς κάθε στιγμὴ τῆς παρουσίας τῆς ὅλες τίς ὀψεις τῆς ἀβυσσαλέας κλίμακος τοῦ ρόλου τῆς, πὺν προκαλεῖ συνεχῶς τὸν θεατὴ νὰ διαλέξῃ ἀνάμεσα στὸ σύμβολο, τὴ νατούρα, τὴν καρικατούρα.

Θαιμιαστὰ συνεργάστηκαν γιὰ νὰ συνθέσουν τὸ παιχνίδι τοῦ παράδοξου, τρέλλας καὶ λογικῆς, ὁ Ἀλέξης Μινωτῆς, ὁ Θεόδωρος Μορίδης, ὁ Λυκούργος Καλλέργης, μὲ ἰδιότυπο, προσωπικὸ καὶ πλούσια διαφοροποιημένο καθέννας τρόπο.

Χιμῶδης, μὲ ἀπολαυστικὸ σκηρικὸ βάρος ἀστυνομικὸς ἐπιθεωρητῆς ὁ Παντελῆς Ζερβός, ἐξαίρετὴ ἡ Χατζηαργύρη στὴν τρυφερότητά τῆς.

Ὁξύτατη, ἄριστα τονισμένη γραφικότητα εἶχε τὸ ζεῦγος Ρόζε τῆς Ἑλένης Ζαφειρίου καὶ τοῦ Νίκου Παπακωνσταντίνου.

Ἐξαιρετες σύντομες ἐμφανίσεις, ἡ κυρία Μιράντα, ὁ Βασίλης Παπανίκας, τὰ παιδιὰ Λειβαδίτης, Λεωκράτης, Γαβρίλης, οἱ νοσοκόμοι, οἱ ἀστυνομικοὶ.

Τὸ σκηρικὸ τοῦ Κλώνη ὑπέβαλε, τόσο ἀκριβῶς ὅσο ἔπρεπε, τὴν παράδοξη φύσι τοῦ ἰδρύματος. Θεατρικώτατη μετάφρασις Νίκης Κουγιομτζογλου. Ἐκφραστικώτατα κοστουμία τοῦ Ἀντώνη Φωκᾶ.

ΑΛΕΞΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ